

Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı

Rethinking Security Concept:
Globalization, Identity
and Changing Security Conception

Bülent Sarper AĞIR*

Öz

Uluslararası sistemin anarşik yapısı çerçevesinde kavramsallaştırılan devlet merkezli ve askerî odaklı güvenlik anlayışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yeniden ele alınmaya başlamıştır. Bu çalışmada Soğuk Savaş sonrası dönemde geleneksel güvenlik anlayışının gündemi genişleyen ve aktörleri derinleşen güvenlik alanını tanımlamaktaki zorlukları, küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişki çerçevesinde ele alınacaktır. Küreselleşme bağlamında bütünleşme ve parçalanma ikileminin kimlik nosyonu ile yakından bağlantısı ise, kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkiyi ele almayı zorunlu kılmaktadır; çünkü her ne kadar küreselleşme, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda bir bütünleşme sürecini hızlandırmış olsa da, homojenleştirici eğilimleriyle var olan kimlikleri istikrarsızlaştırmış ve yerel kimliklerin direnişini teşvik etmiştir. Böylece ulus-devlet, kendini hem yukarıdan, hem de aşağıdan zorlayan küreselleştirici ve yerelleştirici baskılara maruz kalmıştır. Sonuç olarak sadece devletin güvenliğini önemseyen ve bununla

97

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 22

* Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: bsagir@adu.edu.tr.

birlikte kimliğinin tehdit altında olduğunu iddia eden toplumsal grupların güvenlik arayışlarını göz ardı eden bir bakış açısı, sorunun özünü yakalamak anlamında zorluk yaşayacaktır. Bu çerçevede, bireyin, toplumsal grupların ve insanlığın güvenlik ihtiyaçlarını ön plana alan değer yüklü bir anlayışa güvenlik politikalarında yer verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, çalışma, yöntem anlamında küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişkinin anlaşılmasında kimlik gibi sosyal yapıların önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, değişen güvenlik anlayışını kimlik ve küreselleşme süreci çerçevesinde eleştirel bir bakışla ele almayı amaçlamaktadır. Böylece Türkiye'deki güvenlik çalışmaları literatürüne katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Küreselleşme, Kimlik, Parçalanma, Bütünleşme.

Abstract

The state-centric and military-based security conception, which was conceptualized in the respect of international anarchic system, has been reconsidered with the end of the Cold War. In this article, difficulties of traditional security conception in defining of widening agenda and deepening actors of security will be addressed in the context of relationship between globalization and security in post-Cold War era. Connected to globalization process, the close connection of identity concept with integration and fragmentation processes obliges the analysts to focus on the relationship between the concepts of security and identity. Because, although globalization accelerates the integration process in economic, political, social and cultural realms, the homogenizing tendencies of globalization instabilize the existing identities and encourages the resistance of local identities. Thus, nation-state itself has to face both the globalizing and localizing pressures from below and above of it. As a result, a perspective, which solely focuses on state security but ignores the security of social groups, would have difficulty for considering the essence of the problem. In this respect, it is needed to place a normative conception, which considers the security requirements of individuals, social groups

and humanity in security policies. This article emphasizes the importance of social structures such as identity in understanding of relationship between globalization and security in terms of method. It aims to evaluate the changing security conception in the framework of identity and globalization process in a critical manner. Thus, it targets to contribute to the security studies literature in Turkey.

Keywords: *Security, Globalization, Identity, Fragmentation, Integration.*

1. Giriş

Birkaç yüzyıl boyunca dünya düzeni, sınırları çizilmiş hükümler devlet birimi üzerine kurulan Vestfalya mantığının normatif hâkimiyetini yansıttı. Buna göre, her devlet kendi sınırları içinde en yüksek otorite sahibiydi ve diğer devletlerin de bu haklarına saygı duymalıydı.¹ Genel olarak, Vestfalyen devletler sistemi, uluslararası otoritenin devlet merkezli, egemenlik yönelimli ve belirli bir toprak parçasıyla sınırlı çerçevesini belirtir. Vestfalyen dünya, hukuksal planda devletlerin eşitliği, egemenlerin muaf tutulması ve başka devletlerin içişlerine karışmama doktrini gibi temel uluslararası hukuk normları aracılığıyla yapılandırıldı.² Buna karşın, küreselleşme süreci ile birlikte, uluslararası alanda temel aktör olarak devletin ayrıcalıklı konumunu ifade eden Vestfalyen devlet egemenliği, artan bir biçimde düzenli ihlallere konu olmaktadır. Bu ihlallerin söz konusu olduğu önemli alanlardan biri de güvenlidir.

Uluslararası sistemin anarşik yapısı çerçevesinde kavramsallaştırılan devlet merkezli ve askerî odaklı güvenlik anlayışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşme sürecinin etkisiyle birlikte yeniden ele alınmaya başlamıştır. Bu çerçevede, yeni/eleştirel güvenlik

¹ Richard Falk, *Yırtıcı Küreselleşme: Bir Eleştiri*, çev. Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s. 26.

² Richard Falk, *Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, 2. Baskı, çev. Neşenur Domanıç ve Nusret Arhan, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, ss. 26-28.

yaklaşımları, güvenliğin gönderge nesnesi olarak devletin yerine ya toplumsal grupları ya da bireyi koyarak güvenliği daha geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve politik amaçlarla birleştirmektedir.³ Güvenlik gündeminde yaşanan bu genişleme çerçevesinde, epistemolojik olarak nesnel koşullara verilen tepkileri temsil eden geleneksel güvenlik anlayışı sorgulanır hâle gelmiştir.

Bu sorgulama sürecinde rol oynayan önemli bir faktör ise küreselleşme sürecinin kendisidir. Küreselleşme ile birlikte, devlet ve egemenlik kavramı dönüşüme uğramakta ve buna bağlı olarak, devletin eylemleri ve tercihleri, giderek kendi kontrolünün olmadığı veya sınırlı olduğu egemenlik ötesi alanlarda belirlenmektedir. Örneğin, faaliyetlerini giderek uluslararası alana kaydıran terörist grupların ve organize suç örgütlerinin faaliyetlerinde otorite kaymasının nasıl olduğu görülebilir.⁴ Devlet-altı ve devlet-üstü düzeylere doğru yaşanan otorite kaymaları sonucunda, devletin egemenliği sorgulanır hâle gelmiştir. Devletin etkinliğinin ve meşruiyetinin sorgulanmasına yol açan bu durumda, söz konusu sorgulamanın en göze çarpan alanlarından biri olarak güvenlik ön plana çıkmaktadır. Gerçekten, devlet düzeyi dışındaki düzeylerle (devlet-altı ve devlet-üstü) bağlantılı güvenlik sorunları karşısında devletin kendisi sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır. Çünkü artık güvenlik gündemini işgal eden her olay geleneksel güvenlik anlayışı çerçevesinde açıklanabilir olmaktan uzaktır.

Bununla bağlantılı olarak, günümüz dünyasının temel özelliklerinden olan bütünleşme ve parçalanma süreçleri, güvenlik kavramının çok daha yakından incelenmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu görüşe göre, Avrupa gibi bölgelerde artan bütünleşme süreçleri, ulusları Avrupa Birliği (AB) gibi daha geniş siyasi çerçevelerin içine dâhil ederek, ulus-devlet üzerine kurulu olan siyasi düzeni zorlamaktadır. Aynı zamanda, eski Sovyet Sosyalist

³ Eleştirel güvenlik yaklaşımları için bkz. Keith Krause ve Michael C. Williams (ed.), *Critical Security Studies, Concepts and Cases*, UCL Press, London, 1997.

⁴ Richard Falk, 2004, a.g.e., s. 43.

Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Yugoslavya gibi devletlerin parçalanması, bölgesel istikrarsızlıklara yol açmaktadır.⁵ Hem bütünleşme, hem de parçalanma süreçleri, geleneksel güvenlik anlayışının analitik çerçevesinde yer almayan kimlik nosyonunu güvenlik kavramı çerçevesinde ele almayı gerektirmektedir.

Bu çalışmada geleneksel güvenlik anlayışının gündemi genişleyen ve aktörleri derinleşen güvenlik alanını tanımlamaktaki zorlukları, küreselleşme ve güvenlik arasındaki ilişki çerçevesinde ele alınacaktır. Son dönemde artan bütünleşme çabaları ve yaşanan parçalanma süreçleri, küreselleşme sürecinin barındırdığı önemli bir ikilem olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu ikilemin her iki tarafı da güvenliğe yansımaları ile uluslararası ilişkiler için önemli araştırma konuları ortaya koymuştur. Her iki sürecin kimlik nosyonu ile yakından bağlantısı ise, kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkiyi ele almayı zorunlu kılmaktadır.

2. Anarşi Nosyonu ve Güvenlik

Uluslararası anarşik sistemde devletlerarasındaki rekabetçi ilişkileri devletler üstü bir otoritenin bulunmamasına bağlayan neorealizm, güvenlik politikalarının şekillenmesinde maddi faktörlerin önemine vurguda bulunmaktadır. Askerî güvenlik ile politik güvenliği öne çıkaran neorealizm, devletin güvenliğinin sağlanmasını öncelikli olarak salık vermekte ve bu amaç doğrultusunda, maddi kapasitelerin artırılmasını ve güç dengesi mekanizmasının işletilmesini önermektedir. Bu çerçevede, neorealizm, uluslararası anarşik bir ortamda bulunan egemen devletlerin güvenlik problemleri ile ilgili bir teori olarak tanımlanabilir. Gerçekten, Uluslararası İlişkiler teorilerinin karşılaştırmalı bir analizi yapıldığında, Uluslararası İlişkiler teorilerinden hiçbirinin güvenlik sorunsalına neorealizmden daha fazla yer vermediği görülecektir.

⁵ John Baylis, "International and Global Security in the Post-Cold War Era", John Baylis ve Steve Smith, (ed.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 255.

Anarşik uluslararası sistemde her bir devletin öncelikli amacı güvenliğini korumaktır. Kenneth Waltz, bu durumu “anarşi durumunda güvenlik en yüksek amaçtır ve eğer beka sağlanırsa, devletler güç, kâr ve huzur gibi diğer amaçların arayışı içinde olabilirler”⁶ şeklinde dile getirmektedir. Bir başka deyişle, anarşik uluslararası sistemde, sistemin aktörleri olan devletler varlıklarını sürdürmek yönünde güdülenmiştir ve neorealizm açısından da temel araştırma konusu anarşik uluslararası sistemde devletin bekasının nasıl sağlanacağı ile ilgilidir. Beka ise, diğer tüm amaçların elde edilmesi için bir ön şart olarak ele alınmaktadır.

Çatışmaların çözümü için uluslararası kuruluşların zayıflığı ve anlaşmaların yürütülmesinde etkili birimlerin yokluğu durumunda, devletlerarası çatışmaların son söz sahibi olarak kuvvet kullanımı ön plana çıkmaktadır. Her ne kadar diplomasi çeşitli ulusal çıkarların dengelenmesinde önemli bir mekanizma olsa da, askerî güç devletlerin dış politika uygulamalarının en önemli aracıdır. Bu şart altında devletler hayatta kalmak için kendi güvenlik yapılanmalarını kurma ihtiyacını duyacaktır. Bu noktada, uluslararası sistemde merkezî bir otoritenin yokluğu, devletlerin neden güce güvenir hâle geldiğini, diğer devletlere göre göreceli olarak kendi güç konumunu arttırmaya ya da muhafaza etmeye çalıştığını açıklamaktadır. Waltz da, uluslararası anarşi durumunun güç edinimini devletler üzerinde sistemik bir gereklilik olarak ortaya çıkardığını işaret etmektedir.⁷

Benzer koşullar altındaki aktörlerin güvenlik yöntemleri birbirlerinden o kadar da farklı değildir. Ayrıca sistemin bütünü açısından her aktör için güvenlik bozucu unsurların neler olduğu da bellidir. Bu noktada Waltz, uluslararası ilişkilerin düzenleyici ilkesi olan anarşinin devletleri benzer birimler hâline gelmeye zorladığını ileri sürmektedir.⁸ Waltz’ın anarşinin kurucu özelliği üzerine yaptığı

⁶ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, McGraw-Hill Inc., New York, 1979, s. 126.

⁷ Scott Burchill, “Realism and Neorealism”, Scott Burchill ve Andrew Linklater, (ed.), *Theories of International Relations*, MacMillan, London, 1996, s. 86.

⁸ Kenneth Waltz, a.g.e., s. 93.

bu vurgu, onu uluslararası sistemde rekabetin ve sosyalleşmenin önemini vurgulamaya iter. Eğer devletler anarşik yapının özelliklerine doğru bir sosyalleşmeyi başaramazsa, anarşik sistem onları yok edecektir. Anarşi altında güçlü sosyalleşme ve rekabet eğilimlerinin bulunduğu durumlarda, birimler arasındaki askerî ve ekonomik bağlantılar, sistemik bir biçimde benzer birimlerin gelişmesini teşvik eder.⁹ Devletlerin benzer birimler olduğunu söylemek ise, her devletin tüm diğer devletler gibi otonom bir politik varlık olduğunu belirtmektir.¹⁰ Waltz'un da belirttiği üzere, devletler şekil ve amaçta değişir, teknolojik gelişmeler gerçekleşir, silahlar önemli derecede dönüşüme uğrar, ittifaklar kurulur ve yıkılır; fakat devletlerdeki değişimlere rağmen çıktılarının benzerliği sürekliktir.¹¹ Çünkü anarşinin yapısı süreklilik arz eder. Devletlerin bağımsızlıklarını ve egemenliklerini korumak için gerçekleştirdiği eylemler, anarşik sistemi devam ettirir. Bu değerlendirmelere karşın, güvenlik üzerinde sistemin yapısal etkisini sorgulayan yeni/eleştirel bakış açıları geliştirilmiştir. Bir sonraki bölümde söz konusu bakış açıları, güvenlik kavramının genişlemesi ve derinleşmesi gerektiği tartışmaları kapsamında ele alınacaktır.

3. Genişleyen ve Derinleşen Güvenlik Kavramı

Uluslararası İlişkiler disiplininde güvenlik ile ilgili tartışmalar, güvenliği askerî anlamda tanımlayan ve güvenlik gündemini “dar” bir biçimde ele alan geleneksel yaklaşım ile bu gündemi daha geniş bir biçimde yorumlayan yeni/eleştirel yaklaşımlar arasında yaşanmaktadır. Soğuk Savaş döneminde ulus-devletin güvenliği önceliğini korumuşken; özellikle Doğu Bloğu'nun yıkılmasından sonra

⁹ Kenneth Waltz, a.g.e., ss. 74-77.

¹⁰ Uluslararası politikanın temel yapılarından birisi olan anarşi altında, her bir egemen bağımsız devlet, kendisini en yüksek otorite olarak görür ve kendisinin üzerinde daha yüksek bir güç tanımaz. Bkz. Tim Dunne ve Brian C. Schmidt, “Realism”, John Baylis ve Steve Smith, (ed.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 143.

¹¹ Kenneth Waltz, a.g.e., s. 67.

uluslararası sistemde yaşanan değişim ve dönüşümlerin etkisiyle, Güvenlik Çalışmaları alanında yeni yaklaşımların önemi artmaya başlamış ve güvenliğin gönderge nesnelere olarak “insan güvenliği”, “toplumsal güvenlik” ve “gezegenin güvenliği” gibi yeni gönderge nesnelere ön plana çıkmaya başlamıştır.

Barry Buzan, iki yaklaşım arasındaki tartışmanın Soğuk Savaş’ın askerî ve nükleer saplantılarının yarattığı empoze nedeniyle Güvenlik Çalışmaları alanının daralmasının tatmin etmemesi nedeniyle ortaya çıktığını belirterek, “bu tatminsizlik, ilk olarak, 1970’ler ve 1980’lerde uluslararası ilişkilerde ekonomik ve çevresel gündemlerin ortaya çıkmasıyla ve daha sonra da 1990’larda kimlik sorunları ve ulus-aşırı suç ile ilgili kaygıların artmasıyla canlanmıştır”¹² şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

Güvenlik çalışmalarının gündeminde yaşanan genişlemenin başlangıç noktası Soğuk Savaş yıllarının yumuşama dönemine denk gelirken; bu dönemden sonra uluslararası sistemde yaşanan gelişmeler neticesinde söz konusu gündem çeşitliliğini arttırmıştır. Askerî/stratejik güvenlik tehditlerine ek olarak, güvenlik tehditlerinin çeşitliliğinin çok boyutlu bir hâle gelmeye başlaması, uluslararası güvenlik ortamının dinamik bir gündem ile karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Bu ortamda, realist/neorealist çevrelerin devlet merkezli güvenlik anlayışı, yeni yaklaşımların artan eleştirilerine maruz kalmıştır.

Geleneksel güvenlik anlayışı, askerî güvenlik açısından tek meşru gönderge nesnesi olarak devleti öne çıkaran bir düşünce etrafında oluşturulmuştur.¹³ Bu nedenle, geleneksel güvenlik anlayışına göre güvenlik, devletlerarası rekabet ve çekişme ile ilgilidir ve askerî tehditler, geleneksel güvenlik anlayışının ana konularıdır. Fiziksel güvenliğe vurguda bulunan geleneksel güvenlik anlayışına göre, ulusal güvenliğin en belirgin unsuru ulusal sınırların diğer devletlerin

¹² Barry Buzan vd., *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London, 1998, s. 2.

¹³ Barry Buzan vd., a.g.e., s. 52.

tecavüzünden korunmasıdır. Bu, fiziksel bir değerdir ve yokluğu durumunda diğer hiçbir amaç sürdürülemez. Bu bağlamda, güvenliğe ilişkin geleneksel anlayış, Güvenlik Çalışmaları alanının yalnızca askerî kuvvetin kontrolü, kullanımı ve tehdit çalışmaları anlamında tanımlanmasında ısrar etmektedir.¹⁴

Geleneksel güvenlik anlayışı tehditlerin kökeni, tehditlerin doğası, tehditlere verilecek karşılık, güvenliğin sağlanmasından kimin sorumlu olduğu ve güvenliği sağlayacak temel değerler kapsamında beş temel boyuttan oluşmaktadır.¹⁵ Tehditlerin kökeni anlamında, ulusal güvenliğe yönelik temel tehditler, diğer devletlerden ve özellikle mevcut statükodan memnun olmayan revizyonist devletlerden ve uluslararası ölçekte güç projeksiyonu yeteneğine sahip büyük güçlerden kaynaklanmaktadır. Tehditlerin doğasını ise, diğer devletlerin sahip olduğu askerî kapasiteler oluşturur.¹⁶ Saldırgan ve savunmacı askerî kapasiteler arasında kesin bir ayırım yapmak hemen hemen imkânsız olduğu için, bir devletin askerî bir faaliyeti dengelemeyi sağlayan bir tepkiyi gerektiren potansiyel bir tehdit olarak görülür.

Geleneksel güvenlik yaklaşımına göre, uluslararası politikanın anarşik doğası Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle temelden değişmediği için güvenlik kavramının yeniden tanımlanması ya da genişletilmesi doğrultusunda önemli bir ihtiyaca gerek yoktur. Güvenlik kavramının genişletilmesi çağrısını yapanlar ise, son çeyrek yüzyılda uluslararası politikanın önemli bir değişim yaşadığını ve bu nedenle güvenlik kavramının hem ampirik, hem de normatif değişiklikleri yansıtacak şekilde yeniden tanımlanması ve askerî olmayan tehditleri de içerecek biçimde genişletilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Günümüzde güvenliğin boyutları değişmiş ve askerî boyutu da

¹⁴ Stephen Walt, "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, 1991, Cilt: 35, Sayı: 2, ss. 212-213.

¹⁵ Benjamin Miller, "The Concept of Security: Should it be Redefined?", *The Journal of Strategic Studies*, 2001, Cilt: 24, Sayı: 2, ss. 16-17.

¹⁶ Benjamin Miller, a.g.m., ss. 16-17.

kapsayan fakat onu aşan yeni bir güvenlik anlayışı öne çıkmıştır.¹⁷ Soğuk Savaş döneminde güvenlik, uluslararası politikanın stratejik sorunları arasında “yüksek politika” (*high politics*) konusu olarak ele alınmakta ve dar anlamda yani sadece askerî/stratejik çerçevede değerlendirilmekteydi. Oysa geleneksel güvenlik anlayışını savunanların “alçak politika” (*low politics*) konuları olarak niteledikleri birçok konu, günümüzde uluslararası politikanın kapsamı içine girmiştir. Güvenlik kavramının da, uluslararası siyasal gelişmelere paralel olarak, bu yönde bir değişim geçirdiği gözlemlenmektedir. Uluslararası sistemin egemen ulus-devletler toplumu şeklinde devam eden örgütlenmesi, ulusal kaygıların önemini korumasına yol açmakla birlikte, uluslararası sistem temel değişiklikler geçirmekte ve yaşanan problemler ile bunların çözümleri sadece askerî anlamda tanımlanır olmaktan çıkmaktadır.

Yeni/eleştirel güvenlik yaklaşımları, geleneksel güvenlik yaklaşımını dış tehditlere ve özellikle rakip devletlerden kaynaklanan askerî tehditlere odaklanmakla eleştirir. Bu yaklaşımlara göre, çağdaş güvenlik tehditlerinin kökeni ya devlet-dışıdır (iç ve uluslar-üstüdür) ya da devletin kendisinden kaynaklanmaktadır.¹⁸ Benjamin Miller’a göre, temel güvenlik tehdidi, insan haklarını etnik, dinî ve cinsel temelde ihlal eden ve etnik temizliğe ve kitlesel ölümlere yol açan devletlerin kendisinden kaynaklanmaktadır.¹⁹ Bunun dışında, insanlığa yönelik birçok tehdit sadece saldırgan devletlerden kaynaklanmamaktadır; çevresel kirlilik, açlık, salgın hastalıklar, doğal felaketler, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı ve kitle imha silahlarının yayılması sorunu gibi küresel ve ulus-aşırı bir doğaya sahiptir.

Yeni güvenlik yaklaşımını savunanlar, uluslararası sistemde bir değer değişim süreci yaşandığını ve yeni değerlerin hem bireysel, hem

¹⁷ Güvenlik çalışmaları alanının gündeminin derinleşip genişlemesi ile ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. Keith Krause ve Michael C. Williams, “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, *Mershon International Studies Review*, 1996, Cilt: 40, Sayı: 2, ss. 229-254.

¹⁸ Bkz. Benjamin Miller, a.g.m., s. 19.

¹⁹ Benjamin Miller, a.g.m., s. 19.

de küresel düzeyde ulus-devletin merkeziliğinin yerini almaya başladığını iddia etmektedir. Bireysel düzeyde, yeni değerler, insan hakları ve ihtiyaçlarıyla birleştirilmiştir. Küresel düzeyde, bir yandan demokrasi ve serbest piyasanın yayılması, diğer yandan da insanlığın refahına yönelik ortak tehditler olarak görülen kirlilik, hastalıklar, uyuşturucu, suç ve konvansiyonel olmayan silahların yayılması ile mücadele gibi tüm insanlık için ortak olan ulus-aşırı değerler üzerine odaklanmıştır.²⁰

Yeni/eleştirel yaklaşımlara göre, eski temel değer olan devlet egemenliği, yeni değerlerin ortaya çıkışının ve sınır aşan teknolojik ve sosyo-ekonomik güçlerin devletin gücünü ve kontrolünü zayıflatmasının bir sonucu olarak düşüşe geçmiştir. Bu çerçevede, uluslararası ilişkilerin tanımlayıcı bir özelliği olarak anarşi nosyonunu reddeden eleştirel güvenlik çalışmaları, güvenliğin gönderge nesnesi olarak devletin yerine ya toplumsal grupları ya da bireyi koyarak güvenliği daha geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve politik amaçlarla birleştirmekte ve kabaca “özgürleş(tir)me” (*emancipation*) olarak tanımlamaktadır.²¹

Devlet merkezli paradigmaya yöneltlen eleştirilerin odağında uluslararası ilişkilerin giderek ulus-aşırı bir nitelik kazandığı ve aktörlerin sayısındaki artışla birlikte devletin tek karar verici olmaktan çıktığı ve klasik anlamda sahip olduğu egemenliğin tartışılır hâle geldiği argümanı yer almaktadır. Buna ek olarak, geleneksel yaklaşımı savunanlar, barışı güvenlik alanının temel bir unsuru olarak ele

²⁰ Bkz. Benjamin Miller, a.g.m., ss. 13-22.

²¹ Özgürleş(tir)me, insanları yapmak istedikleri şeyleri özgürce seçmelerine engel olan fiziksel ve insani kısıtlamalardan kurtarmaktır. Booth, özgürleş(tir)me kavramını geleneksel anlayışın güç ve düzen kavramlarına karşı geliştirerek gerçek güvenliği, güç ve düzenin değil, özgürleş(tir)menin sağlayacağı iddiasındadır. Bu çerçevede Booth, devletin amaç olarak değil, araç olarak ele alınması gerektiğini vurgular. Eleştirel teorinin güvenlik ile ilgili temel iddiaları için bkz. Ken Booth, “Security And Emancipation”, *Review of International Affairs*, 1991, Cilt: 17, Sayı: 4, ss. 313-326; Keith Krause, “Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of ‘Critical Security Studies’”, *Cooperation and Conflict*, 1998, Cilt: 33, Sayı: 3, ss. 298-333.

almamalarından ve askerî olmayan nedenlerin ve araçların bölgesel ve uluslararası güvenliği olduğu kadar ulusal güvenliği de etkilediğini önemsememelerinden dolayı eleştirilmektedir. Askerî araçlara yoğunlaşmış geleneksel yaklaşımın eleştirisi, güvenlik kavramının çatışma çözümü ve barışı sağlama, ekonomik kalkınma, çeşitli sorun alanlarında işlevsel işbirliği, bölgesel bütünleşme veya demokratikleşme gibi güvenlik tehditlerini azaltan birtakım askerî olmayan stratejileri içermesi gerektiğini belirtmektedir.²² Çünkü askerî güç ulusal güvenliğin tek kaynağı değildir ve askerî tehditler de devletlerin yüz yüze geldiği tek tehlike değildir. Bundan dolayı, askerî olmayan olgular da devletleri ve bireyleri tehdit edebilmektedir. Her ne kadar ulusal güvenlik kavramı devlet düzeyi ile ilgili bir olgu önerse de, bu düzey ile bireysel, bölgesel ve sistem düzeyleri arasındaki bağlar inkâr edilemeyecek kadar güçlü ve çok sayıdadır.²³

Geleneksel güvenlik yaklaşımının eleştirisine göre, güvenlik tehditleri ile başa çıkabilmek için sadece askerî araçlara odaklanmak yeterli olmayacaktır. Çünkü güvenlik sorunlarının algılanışındaki değişim sorunun çözümünde de bir değişime yol açacaktır. Bu kapsamda, yeni güvenlik yaklaşımına göre, demokratikleşme, ekonomik kalkınma, karşılıklı bağımlılığın teşviki, çatışma çözümü, sivil toplumun desteklenmesi ve bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ve genişletilmesi gibi askerî olmayan sivil çözümler güvenlik sorunlarının çözümünde en geçerli yöntemlerdir. Bu kapsamda yeni/eleştirel yaklaşımlar, güvenlik ilişkilerinin karşılıklı bağımlılığını vurgulamakta ve güvenliğin tüm insanlık için olduğunu düşünmektedir.

Küreselleşmenin, teknolojik ilerlemelerin ve insan, mal ve bilgi hareketliliğindeki büyük artışın getirdiği karşılıklı bağımlı ve bağlantılı uluslararası toplum, dünyanın işleyiş şeklini önemli ölçüde değiştirmiştir. Coğrafi sınırların giderek belirsizleştiği uluslararası

²² Benjamin Miller, a.g.m., s. 18.

²³ Barry Buzan vd., a.g.e., s. 363.

ortamda güvenlik arayışları ve tehdit algılamaları da niteliksel bir dönüşüm geçirmektedir. Ülke sınırlarının sınır ötesi sorunları dışarıda tutabilme özelliğinin giderek ortadan kalkması sonucu, ulusal ölçekte yaşanan bir güvenlik sorunu uluslararası toplumu ve uluslararası alandaki bir güvenlik sorunu da ulusal güvenliği doğrudan tehdit eden bir boyut kazanabilmektedir. Yeni dönemde “ülkesel tehditler” yerini tanımlanmakta güçlük çekilen belirsizliklere ve istikrarsızlıklara bırakmıştır.

4. Küreselleşme Süreci ve Güvenlik Arasındaki İlişki

Güvenlik ortamının geliştiği ortamı dönüştüren küreselleşme ile güvenlik arasında yakın bir ilişki ve etkileşim vardır. Küreselleşme çerçevesinde değişen şartlar ve bunun sonucu olarak meydana gelen belirsizlikler ve istikrarsızlıklar güvenlik çalışmaları alanının öncelikli araştırma konularından biri haline gelmiştir. Güvenliğin artan biçimde küresel şebekeler içinde yapılanmaya başlamasıyla birlikte, güvenlik kavramının genişletilmesi ve yeniden kavramsallaştırılması gerektiği düşüncesi, küreselleşme ve küresel değişim süreçlerinin etkilerine açık hâle gelmiştir. Bu çerçevede, uzun süreden beri küreselleşme süreçlerini düşünsel planlarında göz ardı eden geleneksel güvenlik anlayışının ileri gelenleri bile, şimdi, küreselleşmenin günümüz ve geleceğin güvenlik meselelerinde çok büyük etkisi olduğunu kabul etmektedir.²⁴

Ülkeselliğin güvenlikten ayrılması ile fiziksel olmayan güvenliğin önem kazanması, güvenlik tehditlerinin çeşitlenmesi ve yeni güvenlik gündemi ile küreselleşme arasındaki bağ, kimliğin bir güvenlik sorunu olarak kendisini güçlü bir biçimde ortaya koyması ve devletin vatandaşları için güvenlik üretme kapasitesinin azalması, küreselleşme ve güvenliğin birbirleriyle ilişkide olduğu temel

²⁴ Richard L. Kugler ve E. L. Frost (ed.), *The Global Century: Globalization and National Security*, Institute for National Strategic Studies, Washington DC, 2001'den aktaran Ersel Aydın, “Küreselleşme ve Güvenlik: Teorik Yaklaşımlar”, *Avrasya Dosyası*, 2003, Cilt: 9, Sayı: 2, ss. 38-39.

alanlardır.²⁵

Güvenlik egemen bir alanda hayati çıkarların korunması olarak tanımlanarak ülkesellik ile güvenlik arasında yakın bir bağ kurulmuştur. Fakat söz konusu ülkesellik boyutu küreselleşme ile beraber açık bir biçimde sorgulanmaya başlamış ve geleneksel olarak farklı kurumların sorumluluk alanı olarak görülen iç ve dış güvenlik arasındaki ayrım, tartışmalı bir konu hâlini almıştır. Küreselleşme iç ve dış sorunların iç içe geçmişliğine yol açarak devletlerin iç ve dış güvenlik sorunlarının kesiştiği bir alanda faaliyet göstermelerine neden olmuştur.²⁶ Örneğin, küreselleşmenin de etkisiyle iç ve dış güvenlik arasındaki etkileşim artarken, polis ile ordu arasındaki ayrım çizgisi belirsiz hâle gelmekte ve bu çerçevede devletin yasal sınırları sembolik bir anlam taşımaktadır. Güvenliğin iç ve dış sınırları arasındaki ayrım çizgisinin belirsizleşmesi, güvenlik ile küreselleşme arasındaki ilişkinin anlaşılmasında analitik bir giriş noktası sağlamaktadır.

Küreselleşmenin güvenlik üzerindeki bir diğer etkisi, tehdit kavramını karmaşıklaştırması ve güvenlik tehditlerinin doğasında temel bir değişime yol açmasıdır. Bu durum, hem birimler, hem de kapsam anlamında geçerlidir. Tehdidin birimi devlet olabileceği gibi devlet-dışı gruplar veya bazen bireyler de olabilmektedir. Her ne kadar küreselleşme, devletlerin geleneksel güvenlik konularına yönelik öncelikli vurgusunu değiştirmemişse de, yeni tehdit türlerinin ve tehdit kaynağı olan aktörlerin ortaya çıkması, ulusal güvenlik sağlayıcısı olarak devletin özel konumunu aşındırmıştır.²⁷ Çünkü devlet, güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması konusunda daha az yetenekli bir hâle gelmiştir.²⁸ Bununla ilişkili olarak, savaşın doğası da Clausewitzci

²⁵ Victor D. Cha, "Globalization and the Study of International Security", *Journal of Peace Research*, 2000, Cilt: 37, Sayı: 3, s. 391.

²⁶ Victor D. Cha, a.g.m., ss. 391-403; Ersel Aydın, a.g.m., s. 39.

²⁷ Küreselleşme, güvenlik ve ulus-devlet arasındaki ilişki için bkz. Ersel Aydın, a.g.m., ss. 36-50.

²⁸ Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, "Globalization and the National Security State: A Framework for Analysis", *International Studies Review*, 2005, Cilt: 7, ss. 202-222.

devletlerarası savaştan iç savaşımlara ve etnik çatışmalara doğru değişmektedir.

Devletin güvenlik sağlayıcısı bir aktör olma özelliğinin aşınmasının bir başka yansıması ise, yeni güvenlik tehditlerinin kapsamlı ve bölünmez niteliği nedeniyle, tek başına geleneksel devlet-merkezli yaklaşımların bu yeni tehditlerle başa çıkmaya uygun olmamasıdır. Bu yeni meydan okumaların doğaları itibarıyla küresel olması ve ortak eylem gerektirmesi, bu tehditlere yönelik ulusal ve tek taraflı çözümleri etkisiz kılmaktadır. Bu nedenle devletler yeni güvenlik tehditleriyle egemen araçlar yoluyla baş edemediği zaman, ulusal, ulus-aşırı ve uluslararası düzeylerde çok taraflılığı ve işbirliğini teşvik edecektir.²⁹

Ülkeler arasındaki sınırların teknolojik, politik, ekonomik ve kültürel olarak aşınmasını içeren küreselleşme süreci, geleneksel toplumlarda ben-merkezci ve bireyci piyasa kültürünün “olumsuz” etkilerine yol açmıştır. Küreselleşme, dili, değerleri ve yaşam biçimlerini değiştirerek yerel kültürel özellikleri dönüştürmekte ve bu kültürlerin kendilerini yeniden üretme yeteneğini olumsuz etkilemektedir. Böylece küreselleşme, homojenleştirici eğilimleriyle var olan kimlikleri istikrarsızlaştırmış ve yerel kimliklerin direnişini teşvik etmiştir. Yerel kimliklerin güçlenmesi, gücün geleneksel merkezi olarak devlete yönelik giderek artan eleştirel duruş ile de yakından bağlantılıdır. Böylece ulus-devlet, kendisini hem yukarıdan, hem de aşağıdan zorlayan küreselleştirici ve yerelleştirici baskılara maruz kalmıştır. Örneğin küreselleşme ulus-devletlerin karar alma gücünü dönüştürür ve zayıflatırken, yerel kimlikler anlamında kültürel taleplerin artan önemi ulus ve sınıf gibi kimliğin yerleşik biçimlerini ciddi şekilde zorlamaktadır.

Görüldüğü üzere, küreselleşme süreci, paradoksal olarak, karşılığında kültürel tikelci tepkilerin olduğu yerel örüntülü homojenleştirici eğilimlere de yol açmıştır. Bununla birlikte,

²⁹ Victor D. Cha, a.g.m., s. 400.

küreselleşme, kimliğe dayalı tehditlerin yeniden canlanmasına doğrudan yol açmamış, sadece katkıda bulunmuştur. Etnik ve dinsel kimliklerle ilişkili tehditlerin artışıdaki temel neden ekonomik, siyasal ve sosyal değişkenlerin toplamıdır.³⁰

Küreselleşmenin ulusal güvenlik devletini zayıflattığı yönündeki argümanı tüm devletler için eşit derecede geçerli ve doğru bir tespit olarak ele almak doğru değildir. Güçlerine ve sosyo-politik bağlaşma derecelerine göre niteliksel anlamda farklılık gösteren devletler ile bu devletlerin içinde yer aldığı bölgesel koşullar, küreselleşmenin ulusal güvenlik devleti üzerindeki etkilerini çeşitlendirmektedir. Her ne kadar çoğu küreselleşme argümanı ulus-aşırı politik ve ekonomik güçlerin ulusal güvenlik devletini tüm dünyada tek tip biçimde dönüştürüyormuş gibi sunsa da, uluslararası sistemde devletin güç pozisyonu bu değişimlerden etkilenme derecesini belirlemektedir.³¹

Örneğin istikrarlı bölgelerde yer alan devletler, küreselleşmenin baskılarından en çok etkilenenlerdir. Bu nedenle, bu tür bölgelerde yer alan devletler, küreselleşmenin zorluklarını en iyi şekilde karşılamak için ulusal güvenlik yapılanmalarını dönüştürmektedir. Güvenlik yapılarındaki bu dönüşüm, geleneksel olmayan tehditleri içerecek şekilde güvenlik anlayışlarının genişletilmesini içermektedir. Buna karşın, çatışma bölgelerinde yer alan devletler ise, ulusal çıkarlarını gerçekleştirebilmek için kendi egemenliklerini koruma arayışında olmasından dolayı, küreselleşme baskılarına karşı daha dirençli olabilmektedir. Çatışma ve rekabet yoğunluklu bölgelerde yer alan devletler, küreselleşme baskılarının da etkisiyle büyük ölçekli askerî güç yapılanmalarını muhafaza etmek zorunda kalmaktadır. Zayıf veya başarısız devletler ise, küreselleşmenin baskılarından kendilerini

³⁰ John Ishiyama, "Does Globalization Breed Ethnic Conflict?", *Nationalism and Ethnic Politics*, 2004, Cilt: 9, Sayı: 3, s. 3'ten aktaran Mustafa Aydın ve Sinem Açıkmeşe, "İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri", *Uluslararası İlişkiler, Güvenlik Özel*, 2008, Cilt: 5, Sayı: 18, s. 205.

³¹ Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, a.g.m., s. 200.

korumaktan tamamen uzaktır.³² Tüm farklı devlet kategorilerine rağmen, değişen bağlamlarda ve derecelerde de olsa, küreselleşme sürecinde devletin geçirdiği dönüşümler, giderek güvensizlik kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Güvenliğin kapsamının genişlemesini sadece Soğuk Savaş rekabetinin sona ermesiyle ilişkilendirmenin doğru olmayacağını belirtmek önemlidir. Terörizm, ulus-aşırı suçlar ve çevresel bozulma gibi tehditler küreselleşme nedeniyle yoğunluk kazanmıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle güvenlik kavramının genişlemesi, güvenlik tanımının ve güvenlik arayışının savaş alanlarında değil, geleneksel olmayan güvenlik tehditlerine karşı geleneksel olmayan alanlarda olacağı anlamına gelmektedir.³³ Nitekim devletlerin güvenliği nasıl algıladığı ve Soğuk Savaş sonrası dönemde neyin güvenlik altına alınması gerektiğinin nasıl belirleneceği ulusal düzeyde askerî güvenliğin ötesine genişlemiştir.

Küreselleşme sadece devletlerin faaliyet gösterdiği dışsal bağlamı değiştirmemiş, ayrıca devletlerin doğasında da değişimlere yol açarak devleti güvenlik kapasitesi azaltılmış bir birim hâline getirmiştir.³⁴ Nitekim devletler ulusların iç sorunlarının çözümünde etkili araç olmayı sürdürse de, geleneksel güvenlik işlevlerini yerine getirmede karşılaştıkları kapasite sorunu, meşruiyet sorununun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu çerçevede, küreselleşmenin güvenlik üzerindeki etkileri, sadece devletin dışından değil; devletin kendisinin içsel olarak dönüşmesiyle de gündeme gelmiştir. Bu nedenle küreselleşme, güvenliğin toplumsal boyutlarının ve devlet-dışı paradigmaların ortaya çıkışına yol açan karmaşık güçlerin bir parçasıdır.³⁵ Devletin güvenlikteki önceliklerinin değişip değişmediği tartışmalı olsa da, farklı güvenlik görevlerini yerine getirme sorumluluğu

³² Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, a.g.m., ss. 203-222.

³³ Victor D. Cha, a.g.m., s. 400.

³⁴ Ian Clark, *Globalization and International Relations Theory*, Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 108.

³⁵ Ian Clark, a.g.e., s. 117.

ile yüz yüze kaldığı bir gerçektir. Bu kapsamda, ulusal güvenlik devleti sadece içsel değil, dışsal olarak da savaş aygıtlarına odaklanmaktan suçla mücadeleye ve polis aygıtlarına odaklanmaya doğru değişmektedir.³⁶

Küreselleşmenin ve karşılıklı bağımlılığın arttığı günümüz dünyasında, askerî kuvvet hesaplamalarına dayalı “güç dengesi” yerini ağırlıklı olarak ekonomik anlamda olmak üzere “çıkar dengesi”ne bırakmış gözükmektedir. Bunun bir sonucu olarak da, uluslararası alanda birbirleriyle mücadele eden devletler için Hobbescu “düşman” tanımlamasından çok Lockçu “rakip” tanımlaması kullanılmaya başlamıştır. Devletlerarası ilişkilerde teknoloji ve ekonomi, stratejinin önemli boyutları hâline gelmiştir. Bu ortamda, tehdit algılamaları yerini yapıcı işbirliğine bırakmaya başlamıştır. Bununla birlikte, askerî kuvvet kullanımı sayıları artan yerel ve bölgesel çatışmalardan dolayı önemini korumaya devam etmiştir.

Bu anlamda, dünyanın ekonomik ve siyasal gelişim düzeyi açısından en ileri toplumlarının bulunduğu ülkeler dahi, kendi ulusal bağımsızlık ve bütünlüklerine yönelik olmasa da, askerî nitelikli tehlikelere ve bunların neden olabilecekleri istikrarsız yapılara karşı duyarlı hâle gelmeye başlamıştır. Bu nedenle, askerî güç yapılanmaları, farklı ihtiyaçların varlığına rağmen, gerekliliğini korumaktadır. Çünkü küreselleşmeye paralel olarak uluslararası politikada bölgeler arası ve bölgeler içi kesin sınırlar aşınmakta ve buna bağlı olarak sadece ekonomik, siyasal ve toplumsal etkileşim değil, güvenlik boyutlarına sahip etkileşim de yoğunlaşmaktadır.

Modern toplumlarda devletlerin, devlet-dışı aktörlerin yasal ya da yasadışı faaliyetlerini gözetleme yeteneği küreselleşmenin yarattığı kapasiteler nedeniyle aşınmaktadır. Uluslararası liberal ekonomik düzen çerçevesinde, devlet sınırları ticaret, finans, bilgi ve emeğin düzenli akışı için açılırken; bu açılışın karanlık tarafında ise, liberalizm karşıtı aktörler, kendi liberalizm karşıtı amaçlarını yerine getirmek için liberal açıklığın avantajını kullanabilmektedir. Bu çerçevede, organize

³⁶ Norrin M. Ripsman ve T. V. Paul, a.g.m., s. 202.

suç örgütleri, uyuşturucu kaçakçıları, silah tüccarları ve kara para aklayıcıları arasında gelişen uluslararası şebekeler, dünya çapında yıkıcı terörizm için oldukça uygun bir altyapı yaratmıştır.

4.1. Bütünleşme/Yerelleşme İkilemi

Küreselleşme ile birlikte, dünya ekonomisinde meydana gelen gelişmeler, mal ve hizmet ticaretinin hacmindeki hızlı artış, mali piyasalardaki gelişmeler, uluslararası ilişkileri ve karşılıklı bağımlılığı arttırmıştır. Karşılıklı bağımlılığın artması, dünyanın herhangi bir coğrafyasında meydana gelen ekonomik, siyasal ya da toplumsal bir gelişmenin dünyanın geri kalanı üzerinde doğrudan etkide bulunmasına yol açmıştır. Bu nedenle, devletler, uluslararası gelişmelere kendi ulusal çıkarlarına yönelik olarak doğurabileceği etkilerden dolayı daha duyarlı bir hâle gelmiştir.

Bu çerçevede, küreselleşmenin hız kazandırdığı bir kavram olarak “bütünleşme” ve bu yönde devletlerin yoğunlaşan çabaları ortaya çıkmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan önemli gelişmeler ve artan ekonomik karşılıklı bağımlılık, bütünleşme fikrini güçlendiren önemli unsurlardır. Ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda artan etkileşim süreci, benzer ya da ortak çıkarlara sahip ülkeler arasında bütünleşme eğilimini güçlendirmiş ve uluslararası ilişkiler daha bölgeselleşmiş bir karakter kazanmıştır. Bu ortamda, Amerika ve Avrupa kıtalarında başlayıp Güneydoğu Asya’da ve dünyanın diğer birçok bölgesinde devam eden bölgesel örgütlenme girişimleri, küresel girişimlerin doğal bir parçası hâline gelmiştir. Özellikle AB ile somutlaşan Avrupa’daki bölgesel bütünleşme çabası, hukukun egemenliğinin devletin ötesine geçebileceğini göstermiştir.³⁷ Bölgeselleşme yoluyla Vestfalyen egemenlik anlayışının ve devletin ülkeselliğinin aşıldığı bir döneme girilmiştir.

Devletler, bölgeselleşme hareketlerini, büyük bir pazarın avantajlarını azami seviyeye çıkarırken bölge ötesinden gelen rekabet tehdidini en aza indirerek kendi yararına dünya ekonomisine katılma

³⁷ Richard Falk, 2004, a.g.e., s. 104.

vasıtası olarak görebilir.³⁸ Bu anlamda, örneğin bölgeselcilik, Avrupa'nın sermaye biriktirmesine ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Japonya karşısında teknolojik denkliliği korumasına yardımcı olmuştur. Diğer bir örnekte ise, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması'nın (*North American Free Trade Agreement-NAFTA*) resmen başlamasıyla aynı zamana denk gelen Meksika'daki Zapatista isyanı, iktisadi bölgeselcilik ve negatif küreselleşmenin Meksika toplumunun en zayıf etnik ve iktisadi sektörlerinin zararına olacak bir biçimde empoze edildiği yönündeki bilinci dile getirmiştir.³⁹ Son dönemde gerek küreselleşmenin kültürel kimliği tehdit ettiği ve Batılılaşmaya hizmet eden bir araç olduğu şeklindeki kavrayışın, gerekse küresel bir Amerikan imparatorluğunun daha militarist bir tehdit oluşturacağı fikrinin kendisini bir direniş hattı olarak sunan bölgeciliğe güç kazandırdığı ileri sürülmüştür.⁴⁰

Bu anlamda küreselleşmenin kimliğin güvenliği ile ilgili güvensizlik duygusunu arttırdığı ileri sürülebilir. Nitekim küreselleşme sürecinde söz konusu olan homojenleşme eğilimleri ve küreselleşme olgusunun “sınırsızlığı”⁴¹ kültürel tikelci tepkileri de beraberinde getirmiştir. Ülkeler arasındaki sınırların teknolojik, politik, ekonomik ve kültürel olarak aşınmasını içeren küreselleşme süreci, geleneksel toplumlarda ben-merkezci, bireyci piyasa kültürünün “olumsuz” etkilerine yol açmıştır. Geleneksel toplumlar küreselleşmenin bu güçlerini kendi yaşam formlarına yönelik birer tehdit olarak görme eğiliminde olmuştur.

Dünyaya gelişme yolunda sunulan sosyal ve moral değerler yalnızca Batı'nın değerleri olarak şekillendiğinden, ortaya çıkan tepkisellik, aşırıcılığın güçlenmesine ve tutuculuğun artmasına neden olmuştur. Batı'nın toplumsal, ekonomik ve siyasal değerlerinin evrensel ve “kutsal” doğrularmış gibi empoze edilmesi, o değerleri benimsemeyen

³⁸ Richard Falk, 2004, a.g.e., ss. 33- 34.

³⁹ Richard Falk, 2004, a.g.e., ss. 95-97.

⁴⁰ Bkz. Richard Falk, 2004, a.g.e.

⁴¹ Victor D. Cha, a.g.m., ss. 394-395.

veya reddeden kesimler üzerinde tahrik edici bir unsur hâlini almaktadır.⁴² Böylece küreselleşme, insanları homojenleştireceği yerde, farklılıklarının bilincine varmasına yol açmaktadır. Bazıları küresel kültürün ve değerlerin taraftarları hâline gelirken, bazıları da buna karşı şiddetle muhalefet göstermekte ve muhafazakâr bir tutum içerisine girmektedir.

Global kapitalist ekonomik modelin doğası gereği dünyada belirgin bir sahip olanlar-olmayanlar ayrımının bulunması, en azından bu ayrımın yok edileceğine dair bir inancın bulunmaması veya inandırıcı bir çabadan söz edilememesi, küreselleşme karşıtı tepkinin güdüsünü oluşturmaktadır. Bugünden bakıldığında, “sahip olmayanlar”ın sadece bir kısmını kapsamakla birlikte, radikal İslam, çoğulcu demokrasi modelini uygulayan ve savunan Batılı ülkelere veya daha doğrusu bu ülkelerin küresel düzeyde oluşturmuş oldukları üretim, değişim ve bölüşüm ilişkilerine karşı mevcut hoşnutsuzluğun belirli bir bölümünü kendisinin özgün anti-batı stratejisine destek olmaya kanalize edebilmektedir.⁴³

Modernizmin bir ürünü olan ulus-devlet, egemenliğin ve sınırların aşındırıldığı günümüz koşullarında, dinin küresel siyasette etkinleşmesi süreci ile karşı karşıyadır. Dinin ülkesel sınırları aşan etkisi, seküler ulus-devletin iktidarını tehdit eden köklü dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Benjamin Barber, bu durumun küreselleşmenin doğal uzantısı olarak dünyanın *McWorld* dediği bir tür Amerikanımsı çok uluslu şirket evrenselliği ile “*Cihad*” diye tanımladığı tüm radikal-yerel başkaldırıları arasındaki çatışmalara gebe olduğunu kaydetmiştir.⁴⁴

⁴² Deniz Ülke Arıboğan, *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Nefretten Teröre*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005, ss. 129-130.

⁴³ Barış Gürsoy, *Soğuk Savaş’tan Günümüze Asimetrik Tehdit*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 129.

⁴⁴ Benjamin R. Barber, *McWorld’e Karşı Cihad, Yeni Dünya Düzenini Biçimlendiren Güçler: Küreselcilik ve Kabilecilik*, çev. Eser Birey, Cep Kitapları, İstanbul, 2003.

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde, Batı dünyasının gücünün ve kültürünün üstünlüğü terörizm için çekici hedefler hâline gelmiştir. ABD'nin askerî müdahaleleri, deniz aşırı varlığı, askerî gücünün üstünlüğü ve genel olarak Batı kültürü, özellikle Orta Doğu'daki köktenci dini grupların düşmanlığını çekmektedir. Örneğin Usame Bin Ladin, açıkça Suudi Arabistan'daki Amerikan varlığını terörist faaliyetlerinin nedeni olarak göstermiştir. Fakat İslami radikalizmin yıkıcı terörizmin tek şekli olmadığını belirtmek gerekir. Bu nedenle dini nitelikli terör yalnızca Orta Doğu bölgesi ile sınırlı kalmayıp dünyanın hemen her bölgesinde potansiyel bir tehdit olarak varlığını sürdürmekte ve zaman zaman gündeme gelmektedir. Aum Shinrikyo tarikatının Tokyo metrosuna saldırıda bulunması ve ABD'de Tanrı'nın Ordusu (*Army of God*) örgütünün bombalama eylemleri en gelişmiş ve refah düzeyi yüksek toplumların bile bu tür tehlikelere karşı bağımsızlığının olmadığını göstermiştir.⁴⁵ ABD'nin Oklohama kentindeki federal binanın 19 Nisan 1995'de Timothy McVeigh tarafından bombalanması ayırım gözetmeksizin uygulanan şiddetin önemli bir örneğidir.⁴⁶

Vestfalyen anlamda egemenlik anlayışı, “ben”in ayrıcalıklı kılındığı ve “öteki”nin varlığının bir tehdit olarak görüldüğü bir bağlam oluşturur. 18. yüzyılda milliyetçiliğin ortaya çıkışı da bir yandan devletin seferberlik yeteneğini artırırken, bir yandan da “iç” ile “dış” ve “vatandaş” ile “yabancı” gibi zıt kavramlara vurgu yaparak devlet iktidarının sağlamlaştırılmasına hizmet etmiştir. Ancak 21. yüzyılın başında da görüldüğü gibi, bir dizi devlet karşıtı ve etnik-milliyetçi hareket çoğu devlette istikrar üzerinde bir tehdit oluşturmaktadır.⁴⁷ Örneğin etnik çatışmalar dış müdahale fırsatları yaratarak, istikrarsızlık korkusu ve komşular arasında güvenlik çıkmazları oluşturarak ve mülteci sorunlarıyla terörizm sorunları

⁴⁵ Deniz Ülke Arboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, Faruk Sönmezoğlu (der.), *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Bakışlar*, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s. 464.

⁴⁶ Matthew J. Morgan, “The Origins of the New Terrorism”, *Parameters*, 2004, s. 35.

⁴⁷ Richard Falk, 2004, a.g.e., s. 38.

yaratarak önemli bir ulusal ve uluslararası güvenlik sorunu meydana getirmektedir.

Neticede, dünyada karşılıklı bağımlılığın artmasına paralel olarak, etnik, dini ve kültürel farklılıklar daha da belirginleşmekte ve yerelleşme akımları güç kazanmaktadır. Soğuk Savaş yıllarında bastırılmış olan milliyetçi eğilimler parçalanma olgusunu gündeme getirmiş ve kültürel, dini ve etnik farklılıklar üzerinden yükselen aşırıçılık, sadece devletlerarası ilişkilerde bir sorun olarak ortaya çıkmamış; devletlerin kendi iç yapılarını da derinden etkilemiştir. Demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin yayılması da milliyetçi ve ayrılıkçı istemleri ifade etmeyi kolaylaştırıcı bir etki yaratmıştır. Neticede, uluslararası politikada ortaya çıkan parçalanma olgusuna paralel olarak artan bölgesel ve yerel çatışmalar devletlerarasında kolektif güvenlik ihtiyacını arttırmıştır. Bu durumun en somut yansıması da Birleşmiş Milletler'in (BM) barışı sağlama ve koruma operasyonlarındaki varlığının artmasıdır.⁴⁸ Böylece, dünyada var olan bütünleşme/yerelleşme ikileminin gündeme getirdiği sorunlar nedeniyle kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkinin ele alınması bir zorunluluk hâline gelmiştir.

5. Kimlik-Güvenlik İlişkisi

Kimlik politikasının güvenlik için olan önemi, kimliğin toplumsal grupların kolektif eylem yönünde harekete geçmesinde etkili bir zemin sağlamasına bağlıdır. Çünkü kimliğe dayalı farklılıklar şiddet eylemlerinin temel güdüsü hâline gelebilmektedir. Bu kapsamda, Güvenlik Çalışmaları alanındaki en önemli konulardan biri, kimlik nosyonunun alanda kazanmaya başladığı merkezi konudur ve güvenliğe yönelik yeni/eleştirel yaklaşımları savunanlara göre, kimlik

⁴⁸ BM, Soğuk Savaş yıllarında toplam 15 barış gücü faaliyeti yerine getirmişken, bu sayı Soğuk Savaş sonrasındaki kısa zaman dilimi içerisinde 30'a yükselmiştir. Bkz. Onur Öymen, *Geleceği Yakalamak, Türkiye ve Dünyada Küreselleşme ve Devlet Reformu*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 228.

konusu, güvenlik alanından ayrılmaz bir niteliğe sahiptir.⁴⁹

Soğuk Savaş sonrası dönem, farklı toplumsal ve kültürel kimliklerin ön plana çıkma eğilimi gösterdiği bir döneme şahitlik etmiştir. Bu dönemde yaşanan ampirik gerçekliklerin de etkisiyle kimlik, kimi zaman devletler, kimi zaman da toplumsal gruplar açısından bir güvenlik sorunu hâline gelebilmiştir.⁵⁰ Kimlik sorununun güvenlik çalışmalarına dâhil olması, Güvenlik Çalışmaları alanında faaliyet gösteren akademisyenlerin daha önce derinlemesine bir biçimde ele almadıkları yeni bir sorunlar bütünü ile karşı karşıya gelmesine yol açmıştır. Çünkü güvenlik çalışmalarına neorealizmin hâkim olduğu dönemde kimlik, iki nedenden ötürü bir sorunsal oluşturmamıştır. Bunlardan birincisi, devletlerin güvenliğin tek referans nesnelere olarak görülmesiyken, ikincisi ise devletlerin benzer kimliklere ve çıkarlara sahip olan benzer birimler olarak görülmesidir.⁵¹

Kimlik, insanların birbirlerini ve dışarıdaki dünyayı algılamalarındaki işlevinden ötürü önemlidir. Aktörler, dışarıdaki maddi dünyayı sosyo-kültürel normları, değerleri ve deneyimleri aracılığıyla inşa edilen kimliklerine bağlı olarak farklı şekillerde görür ve algılar. Bir başka deyişle, insanlar, kendileri dışındaki dünyayı sahip oldukları kimlikleri temelinde anlamlandırır. Kimliğin tanımlanması, ifade edilmesi ve geliştirilmesi için kültürün bir önkoşul olduğu düşünüldüğünde, kültürel kimlik hem bireyler, hem de toplumsal gruplar açısından zorunlu bir unsur hâline gelmektedir. Johan Galtung da, kimlik olgusunu hayatta kalma, iyi yaşama ve özgürlük ihtiyacı ile birlikte insanın dört temel ihtiyacından biri olarak görmüş ve bu temel

⁴⁹ Bkz. Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

⁵⁰ Kimlik ve kültür kavramlarının Uluslararası İlişkiler disiplinde kazandığı önem ile ilgili detaylı bir çalışma için bkz. Yosef Lapid ve Friedrich Kratochwil, *The Return of the Culture and Identity in IR Theory*, Lynne Rienner Publishers, London, 1996.

⁵¹ Neorealist güvenlik anlayışının kimlik olgusuna ve kültürel faktörlere bakış açısı için bkz. Ronald L. Jepperson, vd., “Norms, Identity, and Culture in National Security”, Peter J. Katzenstein, (ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1996, ss. 33-75.

ihtiyaçların pazarlığa tâbi olmadığını belirtmiştir.⁵² Bu nedenle, kimlik anlamında bir grubun ayırt edici özelliklerine yönelik faaliyetleri zorlaştırıldığında, geciktirildiğinde veya bir başka grup tarafından herhangi bir şekilde engellendiğinde, gruplar arasındaki uyumsuzluk ve düşmanlık artacaktır. Çünkü kültürel özellikler değişime daha az açık olduğu için bunlara bağlı olarak ortaya çıkan sorunları çözmek de zordur.

Bütün kimliğe dayalı tehditler, gruplar arasındaki kimlik mücadelesinden kaynaklanır fakat maddi faktörler ve sosyal dinamikler vasıtasıyla ateşlenip kendini gösterir. Ancak hangi temel kimlik belirleyicisinin tehdit ve çatışma ile daha çok özdeşleştiği konusunda bir anlayış birliği yoktur. Bazıları etnik kimliğin gruplar arasındaki sınırları çizen temel belirleyici olduğunu iddia ederek etnik kimlikle ilgili meseleleri tüm kimliğe dayalı tehditler için örnek olarak sunmaktadır.⁵³ Bush ve Keyman'ın “etnik kimlik ön plana çıktığında, kimliğin diğer tüm boyutlarının kaybolmadığı fakat etnik köken temelinde tanımlanan kültürel birlik karşısında ikincil biçimde konumlandırıldığı” iddiası da, diğer tüm kimlik belirleyicileri arasında etnik kimliğin başatlığını ortaya koymaktadır.⁵⁴ 19. yüzyıldan bu yana ulusal ve uluslararası düzeylerde kimlik belirleyicisi olarak etnik kökenin üstünlüğü, bizi modern çağda etnik çatışmaların kimliğe dayalı tehditlerin en yaygın biçimi olduğu sonucuna götürür.

Etnik-milliyetçiliğin uluslararası güvenlik sorunları arasında ciddi bir sorun olarak ortaya çıkışı, güvenliğin devlet-içi boyutunun göz önünde bulundurulmasını gerekli kılmıştır. Güvenlik Çalışmaları alanında devlet-içi boyutun görünür hâle gelen önemi, kimlik kavramına yönelik artan entelektüel ilgi ve pozitifizmin maddi odağından kültürel ve sosyal

⁵² Johan Galtung, *Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek, Çatışma Çözümüne Giriş*, çev. Havva Kök, USAK Yayınları, Ankara, 2009, ss. 4-5.

⁵³ Donald L. Horowitz, “Ethnic and Nationalist Conflict”, Michael T. Klare ve Daniel C. Thomas, (ed.), *World Security, Trends and Challenges at Century's End*, St. Martin Press, New York, 1991, ss. 225-236.

⁵⁴ Kenneth D. Bush ve Fuat Keyman, “Identity-Based Conflict: Rethinking Security in the Post-Cold War World”, *Global Governance*, 1997, Cilt: 3, Sayı: 3, ss. 311-328.

temelli analizlere doğru kayış ile birlikte gelişmiştir.⁵⁵ Yeni/eleştirel güvenlik yaklaşımları da anarşi, güç dengesi ve devletin merkeziliği gibi geleneksel güvenlik yaklaşımının nosyonları yerine kimlik ve kültür gibi normatif nosyonlar ile ilgili sorunlar üzerinde durma eğilimindedir.⁵⁶

Kültürün ve kimliğin özneler arası niteliğini analizin dışında bırakan geleneksel güvenlik anlayışı, kendi teorik çerçevesi içinde kimlik, etnik milliyetçilik ve göç gibi sorunları ele almamıştır. Bu nedenle, kimlik ile ilgili sorunları güvenlik kavramı çerçevesinde ele almak, geleneksel güvenlik anlayışını zorlayan bir çabayı temsil etmektedir. Bu tür bir çaba güvenlik ilişkilerinde etkisi olan kimliğe dayalı dinamiklerin değerlendirilmesini gerektirir. Bir başka deyişle, kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkiyi kavrayabilmek için ulusal güvenlik politikası ile ilgili sosyolojik bir bakış açısının uygulanması gereklidir. Michael Williams da Güvenlik Çalışmaları alanında kimliğe ve kültüre merkezi önem veren sosyolojik yönü ağır basan güvenlik yaklaşımlarının ön plana çıkmaya başladığını ileri sürmektedir.⁵⁷ Bu kapsamda, sosyal inşacı bakış açısının önem kazanması da kültürün ve kimliğin güvenlik ilişkilerindeki öneminin ortaya konmasına yardımcı olmuş ve böylece devletin ve güvenliğin sosyolojik anlamlarının ve açıklamalarının teorik tartışmalarda yer bulmasına katkıda bulunmuştur.

Bireyleri bir toplumsal grubun üyeleri olarak tanımlayan düşünceler ve uygulamalar bütünü olarak tanımlanan kimlik kavramı,⁵⁸ toplumsal grupların kolektif eyleme geçmesinde önemlidir. Bu nedenle, kimlik adına güvensizlikler yaratan ve şiddet eylemlerine yol açan süreçlerin derinlemesine ele alınması gerekir. Görüldüğü üzere,

⁵⁵ Bill McSweeney, a.g.e., s. 3.

⁵⁶ Bkz. Keith Krause ve Michael C. Williams, 1997, a.g.e., s. 47.

⁵⁷ Michael C. Williams, *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*, Routledge, London, 2007.

⁵⁸ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, 4. Baskı, çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

kimlik politikasının rolünü göz ardı eden bakış açılarının aksine, kimlik politikası hem güvensizliklerin sürmesinde, hem de güvenliğin sağlanmasında önemlidir. Bu nedenle, kimlik ile güvenlik arasında yakın bir ilişki vardır.

Normatif düzeyde kimlik ve farklılık arasındaki ilişkiye odaklanmak, dâhil etme/dışlama pratiğinin Uluslararası İlişkiler kuramının merkezine taşınması ile sonuçlanmıştır.⁵⁹ Ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalar genellikle kolektif kimlikler temelinde ortaya çıkmaktadır. Kavram olarak kolektif kimlik, belirli bir insan grubunun kendine özgü niteliklere sahip olduğu ve bir tekillik taşıdığı yönündeki bilinci ve aidiyet duygusunu tanımlamaktadır.⁶⁰ Kimlik politikası anlamında güvenlik belirli bir grubun kimliğinin savunulmasını gerektirir ve bu durum, “öteki” olarak tanımlanan grubun bir güvenlik tehdidi olarak inşa edilmesine yol açar. Bu çerçevede, din, inanç, dil ve etnisite gibi kolektif kimlik unsurları güvenliğin doğrudan bir nesnesi olabilmektedir. Gerçekten de kolektif kimlik unsurları ile bağlantılı güvensizlikleri göz ardı ederek kimliğe dayalı toplumsal çatışmaları anlamak olanaklı değildir. Bu durum, güvenlik düşüncesinde kimliğin güvenliğini ve kimliğin kültür ile bağlantısını göz önünde bulundurmaya gerektirir. Çünkü kültürel unsurlar ulusal kimliğin inşasına ve bu kimliğin yaşamasına olanak veren temel kaynakları meydana getirir.

6. Sonuç

Güvenliğe yönelik geleneksel anlayış, üniter ve ülkesel devlet aktörü üzerine odaklıdır ve devletin güvenliğinin nasıl sağlanacağı temel sorusunu kendisine çıkış noktası olarak alır. Realizmin/ Neorealizmin uluslararası sistemi anarşi olarak tanımlayan bakış açısından doğrudan etkilenen geleneksel anlayış, diğer devletleri temel

⁵⁹ Fuat Keyman, Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek, çev. Simten Çoşar, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s. 7.

⁶⁰ Gülgün Meşe, “Yaşam Stilleri ve Kolektif Kimlik Etkileşimi”, Nuri Bilgin, (ed.), *Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997, s. 431.

güvenlik tehditleri olarak ele almış ve temel kaygısını devletin bekasının sağlanması olarak belirlemiştir. İç ve dış güvenlik alanları arasında keskin bir ayırım çizgisi koyan geleneksel güvenlik anlayışı, küreselleşme sürecinin, güvenlik alanında kimliğe dayalı güvensizliklerin artan öneminin ve yeni bakış açılarının devlet güvenliğini önceleyen yerleşik anlayışa karşı eleştirilerinin baskısı altındadır.

Üstyapı ve altyapı kurumları ile kapitalizmin dünya ölçeğinde yayılması olarak tanımlanabilecek olan küreselleşme süreci, devletin kontrolündeki siyasal sınırların önemini yitirmesine yol açarak askerî olmayan güvenlik sorunlarının sınır aşan etkilerini artırmıştır. Bir taraftan küreselleşme süreci ile birlikte dünyada artan bütünleşme dalgası yaşanırken, diğer taraftan küreselleşmenin “homojenleştirici” eğilimleri tikel tepkileri beraberinde getirmekte ve yerleşme akımlarını güçlendirmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu ise, kimlik ile ilgili tartışmaların kendilerine güvenlik çalışmaları alanında yer bulmasıdır. Böylece, güvenlik kavramı, geleneksel anlayışın ileri sürdüğü üzere sadece maddi kapasiteler üzerinden değil, “biz” ve “öteki” ayırımına anlam veren özneler arası algılamalar üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum, güvenliğe yönelik sosyolojik bakış açılarının geliştirilmesini gerektirmiştir. Fakat devlet aktörünü üniter bir varlık olarak değerlendiren geleneksel anlayış, özellikle kimlik temelinde yaşanan çatışmaları açıklamaktan uzaktır. Kimlik ile ilgili yaşanan güvensizlikler sadece devletin güvenliğini tehdit ettiği ölçüde analize dahil edilmiştir. Fakat güvenliğin ilişkisel niteliği göz önüne alındığında, sadece devletin güvenliğini önemseyen, bununla birlikte kimliğinin tehdit altında olduğunu iddia eden toplumsal grupların güvenlik arayışlarını göz ardı eden bir bakış açısı, sorunun özünü yakalamak anlamında zorluk yaşayacaktır. Bu durum, geleneksel güvenlik anlayışının kimliğe dayalı çatışmaların ürettiği parçalanma sürecinde yaşadığı tikanıklığın en önemli sebeplerinden birisidir.

Politik, ekonomik, çevresel ve toplumsal alanları da kapsayacak şekilde güvenlik gündeminin genişlemesi ve insan, toplumsal gruplar ve gezegenin güvenliği anlamında güvenliğin derinleşmesi, devlet güvenliğine yönelik eleştirel bakış açılarının geliştirilmesine yol

açmıştır. Bu süreçte Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşme süreci de önemli rol oynamıştır. Ülkesel devlet anlayışı üzerine kurulu olan Vestfalyen devletler sisteminde güvenlik sadece toprak bütünlüğünün, egemenliğin ve bağımsızlığın temel değerler olarak görüldüğü dönemi geride bırakmaktadır. Devlet, uluslararası ilişkilerdeki temel aktör olma durumunu sürdürmekle birlikte, güvenlik alanındaki rolü tartışılır olmaya başlamış ve devletin kendisinin bir güvenlik tehdidi olabileceği düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu çerçevede, bireyin, toplumsal grupların ve insanlığın güvenlik ihtiyaçlarını ön plana alan değer yüklü bir anlayışa güvenlik politikalarında yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü geleneksel güvenlik anlayışının devletin güvenliğinin toplumun ve bireyin de güvenliği anlamına geldiği yönündeki argüman sürdürülebilir bir niteliğe sahip değildir.

Summary

The competition between super powers during the Cold War was the determinant characteristic of the international system, so security was naturally regarded in the context of this parameter. In anarchic international system, states are motivated to survive and for neorealism, main research topic is how to provide national survival in conflictual international system. In this respect, traditional conception that is directly affected by realist/neorealist perspective on anarchic international system considers the other states as the main security threats, and its main concern is to ensure the survival of the state. For neorealism, the security of the state is achieved primarily through power politics and especially military power.

However, the state-centric and military-based security conception has been largely reconsidered by the end of the Cold War and the globalization process. In this respect, new/critical security approaches give attention to the social groups or the individuals as the referent objects of security instead of the state. Thus, they associate the security with wider economic, social, environmental and political aims and agendas. In the respect of widening of security agenda, traditional

security conception which represents the reactions to objective conditions has been questioned epistemologically and ontologically.

There is a close relationship and interaction between security and globalization. The uncertainties and instabilities related to globalization process have become important research topics. The new emphasis on non-physical security, diversification of threats, and salience of identity are the key effects of globalization on the security realm. And also, the state actor and the concept of sovereignty have transformed through the globalization process and relatedly, the actions and preferences of the state are increasingly determined in uncontrolled realms. For example, it can be observed the shifting of authority in the activities of terrorist organizations and organized crime groups.

Integration and fragmentation processes as the main characteristics of world politics require the re-examination of the security concept. Both the integration and fragmentation processes are required to consider the identity concept which is not regarded in the analytical framework of traditional security conception. Therefore, addressing the issues about the identity in respect of security concept represents a challenge to the traditional security conception. Such an attempt requires taking into consideration of identity-based dynamics in security relations.

Increasing integration attempts and fragmentation tendencies have given rise to an important dichotomy. Both parts of this dichotomy with their implications to security provide significant research topics for International Relations discipline. Because of the dichotomy between integration and fragmentation processes, the relationship between security and identity should be addressed. The prominence of identity politics for security is dependent on the mobilization force of collective identity. Because differences based on identity can constitute the main motivation for violent acts. In this respect, one of the most important subjects of Security Studies is the concept of identity and relatedly issues such as the examination of inclusion and exclusion practices in international relations.

There are intensive efforts of the states in the respect of integration that is accelerated by the globalization. The interaction process in the realms of economic, political and social life encourages the integration tendency among states that have similar or shared interests. In parallel to increasing mutual interdependence in the world, ethnic, religious and cultural differences have become much clearer and localization process has gained momentum. Nationalist aspirations in the post-Cold War era have led to fragmentative tendencies and fundamentalism based on cultural, ethnic and religious differences is not only problem for inter-state relations, but also has affected internal structures and stability of them. For example, the emergence of ethnic-nationalism as a crucial security issue for international security is necessitated to consider the intra-state dimensions of security.

As a result, in today's world politics, the nation-state is exposed to pressures from above (globalization) and below (localization). On the one side, there is an increasing integration process in the world; on the other side, "homogenizing" tendencies of globalization cause the resistance of local identities and thus strengthen the localization process. Empowering of local identities has resulted in a critical gesture against the state as the traditional center of power. The natural result of this situation is to intensify the discussions on the identity in the security studies. In this context, social constructivist perspective has helped the analysts to examine the identity and culture in security relations and thus, contributed to the theoretical discussions on sociological understandings and explanations of the state and the security concept.

Kaynakça

Kitaplar

ANDERSON Benedict, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, 4. Baskı, çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

ARIBOĞAN Deniz Ülke, *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Nefretten Teröre*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005.

BARBER Benjamin R., *McWorld'e Karşı Cihad, Yeni Dünya Düzenini Biçimlendiren Güçler: Küreselcilik ve Kabilecilik*, çev. Eser Birey, Cep Kitapları, İstanbul, 2003.

BUZAN, Barry, WEAVER, Ole ve DE WILDE, Jaap, *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London, 1998.

CLARK Ian, *Globalization and International Relations Theory*, Oxford University Press, New York, 1999.

FALK Richard, *Yırtıcı Küreselleşme: Bir Eleştiri*, çev. Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.

FALK Richard, *Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, çev. Neşenur Domaniç ve Nusret Arhan, Metis Yayınları, İstanbul, 2004.

GALTUNG Johan, *Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek, Çatışma Çözümüne Giriş*, çev. Havva Kök, USAK Yayınları, Ankara, 2009.

GÜRSOY Barış, *Soğuk Savaş'tan Günümüze Asimetrik Tehdit*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.

KEYMAN Fuat, *Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek*, çev. Simten Çoşar, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

KRAUSE Keith ve WILLIAMS, Michael C. (ed.), *Critical Security Studies, Concepts and Cases*, UCL Press, London, 1997.

LAPID, Yosef ve KRATOCHWIL, Friedrich, *The Return of the Culture and Identity in IR Theory*, Lynne Rienner Publishers, London, 1996.

MCSWEENEY Bill, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

ÖYMEN Onur, *Geleceği Yakalamak, Türkiye ve Dünyada Küreselleşme ve Devlet Reformu*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

WALTZ Kenneth N., *Theory of International Politics*, McGraw-Hill Inc., New York, 1979.

WILLIAMS Michael C., *Culture and Security: Symbolic Power and the Politics of International Security*, Routledge, London, 2007.

Makaleler

ARIBOĞAN Deniz Ülke, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Bakışlar*, Der. Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1998.

AYDINLI Ersel, “Küreselleşme ve Güvenlik: Teorik Yaklaşımlar”, *Avrasya Dosyası, Güvenlik Bilimleri Özel*, Cilt: 9, Sayı: 2, 2003.

AYDIN Mustafa ve AÇIKMEŞE Sinem, “İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler, Güvenlik Özel*, Cilt: 5, Sayı: 18, 2008.

BAYLIS John, “International and Global Security in the Post-Cold War Era”, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Eds. John Baylis ve Steve Smith, Oxford University Press, Oxford, 2001.

BOOTH Ken, “Security and Emancipation”, *Review of International Affairs*, Vol: 17, No: 4, 1991.

BURCHILL Scott, “Realism and Neorealism”, *Theories of International Relations*, Eds. Scott Burchill ve Andrew Linklater, MacMillan, London, 1996.

BUSH Kenneth D. ve KEYMAN Fuat, “Identity-Based Conflict: Rethinking Security in the Post-Cold War World”, *Global Governance*, Vol: 3, No: 3, 1997.

CHA Victor D., “Globalization and the Study of International Security”, *Journal of Peace Research*, Vol: 37, No: 3, 2000.

DUNNE Tim ve SCHMIDT Brian C., “Realism”, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Eds. John Baylis ve Steve Smith, Oxford University Press, Oxford, 2001.

HOROWITZ Donald L., “Ethnic and Nationalist Conflict”, *World Security, Trends and Challenges at Century's End*, Eds. Michael T. Klare ve Daniel C. Thomas, St. Martin Press, New York, 1991.

- JEPPERSON Ronald L., WENDT Alexander ve KATZENSTEIN Peter J., “Norms, Identity, and Culture in National Security”, *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Ed. Peter J. Katzenstein, Columbia University Press, New York, 1996.
- KRAUSE Keith, “Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of ‘Critical Security Studies’”, *Cooperation and Conflict*, Vol: 33, No: 3, 1998.
- KRAUSE Keith ve WILLIAMS Michael C., “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods”, *Mershon International Studies Review*, Vol: 40, No: 2, 1996.
- MEŞE Gülgün, “Yaşam Stilleri ve Kolektif Kimlik Etkileşimi”, *Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik*, Der. Nuri Bilgin, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997.
- MILLER Benjamin, “The Concept of Security: Should it be Redefined?”, *The Journal of Strategic Studies*, Vol: 24, No: 2, 2001.
- MORGAN Matthew J., “The Origins of the New Terrorism”, *Parameters*, 2004.
- RIPSMAN Norrin M. ve PAUL T.V., “Globalization and the National Security State: A Framework for Analysis”, *International Studies Review*, Vol: 7, 2005.
- WALT Stephen, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Vol: 35, No: 2, 1991.

